

mormânt distrus (Haşotti 1985, 10, fig. 7) și care are asemănări cu o serie de piese descoperite pe teritoriul Germaniei (Mathias, pl. 58/6; 61/15; 65/22).

Ținând cont de aspectul general al celor două topoare descoperite la Bădila și în nordul Dobrogei, considerăm că pot fi încadrate, din punct de vedere cronologic, în Bronzul mijlociu, mai precis către sfârșitul acestei perioade.

3. **P a r c h e ș** (com. Somova); inv. nr. 127; piesă intrată în colecțiile Muzeului de Arheologie din Tulcea prin achiziționare (Lăzurcă 1977, 301 - 302, pl. I/1).

Topor masiv, lucrat din gresie arkoziană de culoare cenușie, slab roșcată, fin granulată, foarte bine șlefuită (Lăzurcă 1984, 282, 288, cat. 30). Piesa are formă bitronconică, fiind prevăzută în treimea superioară cu o șanțuire uniformă, marcată de muchii proeminente, lată de 0,040 m, dispusă perpendicular pe axul lung, plasată mai aproape de ceafa terminată printr-o suprafață ovală în secțiune, puțin convexă, cu urme vizibile de lovire. Marginile jumătății inferioare au fost netezite și șlefuite. Tăișul lat este puternic aplatizat și prezintă evidente urme de întrebuințare. Pe corpul uneltei se văd, de asemenea, urme de folosire provenite prin lovire sau frecare. Piesa are o suprafață mai bombată, cealaltă fiind aproape plată, deci este asimetrică.

Dimensiuni: înălțimea = 0,162 m, lățimea maximă = 0,100 m, grosimea = 0,065 m, lățimea tăișului = 0,080 m, greutatea = 1,450 kg (Pl. I/3; III/5).

Pe teritoriul României, astfel de piese, încadrate în categoria topoarelor de minerit, apar în eneolitic, în ariile culturilor Cucuteni (Dumitrescu 1933, 95, fig. 3/3; Dumitrescu 1954, 259, fig. 23/2, 3) și Gumelnița (Hartuche, Anastasiu 1968, 14, fig. 15/7; idem 1976, 83, fig. 95; Pricop 1983, 35 - 38, fig. 1; 3), fiind apoi întâlnite atât în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (Moscalu 1981, 141 - 144) cât și în perioadele timpurie și mijlocie ale acesteia din urmă (Comșa 1972, 256, fig. 8), în ariile culturilor Glina II, Monteoru, Tei, Verbicioara și Witenberg (Berciu 1939, 89 - 91, fig. 103, 104; idem 1961, 123 - 161; Ulanici 1975, pl. 2/2; Andrițoiu 1992, 44 - 45).

Topoare, mai mult sau mai puțin asemănătoare celui descoperit la Parcheș, întâlnim în regiunile de deal și de munte ale Olteniei, zone bogate în minereuri sau material litic, unele dintre acestea fiind încadrate, în mare, în epoca bronzului (Berciu 1939, 89 - 91, fig. 103, 104; idem 1953, 653, pl. XII/B-3), altele fiind atribuite culturii Glina III, ca de exemplu piesa de la Căzânești (Petre 1968, 279, fig. 1a - b). Topoarele de acest tip sunt considerate de marea majoritate a cercetătorilor ca fiind utilizate în minerit, părere confirmată și de descoperirea unui exemplar în mina Căraci-Tebea (Popescu 1956, 197; Andrițoiu 1992, 45, pl. 39/14).

Luând în considerație analogiile prezentate mai sus, toporul de minerit de la Parcheș poate fi atribuit perioadei timpurii a epocii bronzului, mai degrabă sfârșitului acesteia.

4. **L u n c a v i ț a**; inv. nr. 43.245; descoperit în inventarul funerar al mormântului nr. 8 din "Movila Mocuța".

Topor de luptă lucrat din șist de culoare cenușie-verzuie, de formă aproximativ triunghiulară. În secțiune ceafa este plan-convexă. Orificiul pentru fixarea

cozii, situat mai aproape de ceafă, de formă circulară, este foarte bine șlefuit în interior. Axul longitudinal are o curbura pe toată lungimea piesei, dar mai ales spre partea inferioară. Umerii sunt foarte puțin reliefați în zona de maximă lățime, în dreptul orificiului pentru fixarea cozii. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul este drept, dar spre latura mai arcuită prezintă o ușoară convexitate. Întreaga suprafață a piesei este foarte bine lustruită. Tăișul prezintă știrbituri din vechime, ceea ce indică faptul că toporul a fost utilizat (Vasiliu 1995, 91, pl. IV/3).

Dimensiuni: înălțimea = 0,091 m, lățimea maximă = 0,037 m, grosimea = 0,036 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,016 m (Pl. IV/1).

Găsit în inventarul funerar al mormântului nr. 8 din "Movila Mocuța", mormânt care, prin caracteristicile sale, a fost atribuit variantei Bugeac a culturii Iamnaia (Vasiliu 1996), toporul de la Luncavița este de evidentă factură nord-pontică (Klociko, Ricikov 1989, 60 - 65, fig. 2; Ciubotin 1993, 13, fig. 2/9, 10), aparținând, din punct de vedere cronologic, perioadei timpurii a epocii bronzului din sud-estul României.

Forme oarecum apropiate cu piesa de la Luncavița găsim în descoperirile aparținând fazei B a culturii Schneckenberg (Prox 1941, fig. 5/3; Bichir 1961, 351, fig. 1; idem 1962 a, 283, fig. 5/3; idem 1962 b, fig. 12/1; Bichir, Dogan 1962, 294, fig. 5/1), precum și în cele făcute la Gîrceni (Florescu 1959, 225, fig. 5/1), Retevoiești (Popescu 1959, 703, fig. 1/2), Poiana (Vulpe 1933, 320, fig. 101/23; 102/7) și Copălău - Movila Părului (Sadurschi, Ursulescu 1989, 291, fig. 2/40), încadrate, în mare, în Bronzul timpuriu.

5. N o r d u l D o b r o g e i ; proveniență necunoscută; inv. nr. 1.812; piesă aflată în curs de prelucrare, executată din șist verde, neșlefuită (Lăzurcă 1984, 282, 287, cat. 18).

Topor tipic de luptă care, din punct de vedere tipologic, aparține categoriei cu ceafa cilindrică, ușor evazată în partea superioară, terminată cu o suprafață circulară, puțin convexă. Axul longitudinal al piesei este drept. Umerii sunt arcuiți și puțin reliefați în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, în zona de maximă lățime a toporului, orificiu aflat în curs de realizare și situat mai aproape de ceafă. Tăișul este ușor convex.

Dimensiuni: înălțimea = 0,125 m, lățimea maximă = 0,067 m, grosimea = 0,049 m (Pl. I/2; IV/3).

Toporul de luptă cu ceafă cilindrică, confecționat din piatră, categorie de arme bine definită din punct de vedere funcțional, tipologic și cronologic (Comșa 1972, 260, fig. 14), răspândit pe teritorii întinse (Tudor 1973a, 287, nota 11; Irimia 1978, 223 - 224, nota 3), apare în perioada de tranziție la epoca bronzului, constituind modelul pentru topoarele de aramă (Berciu 1942, 39 - 71; Vulpe 1959, 265 - 266; idem 1973, 217 - 237; Comșa 1972, 260; Irimia 1978, 224; Stoicovici, Blăjan 1979, 46), dar se menține paralel cu acestea până la mijlocul epocii bronzului (Vulpe 1959, 270 - 271; Comșa 1972, 260; Stoicovici, Blăjan 1979, 46).

Acest tip de topor a fost încadrat în două categorii:

- *varianta A*: profil longitudinal drept, caracteristică perioadei de tranziție și începutului epocii bronzului;

- *varianta B*: profil longitudinal curbat sau frânt în zona de maximă lățime, caracteristică bronzului timpuriu și mijlociu (Vulpe 1959, 271; Irimia 1978, 225).

Topoare de luptă din piatră, cu ceafa cilindrică, precum și miniaturi din lut care reproduc acest tip, se întâlnesc, mai ales, în complexele Glina III - Schneckenberg (Nestor 1928, 121, fig. 5/7; Vulpe 1959, 268; Morintz, Rosetti 1959, 21, pl. XVI/12 a - b; Comșa 1972, 260, fig. 14; Tudor 1973a, 285 - 287, fig. 2/2, 3/2; idem 1973b, 106, fig. 7/3; Alexandrescu 1974, 92, fig. 2), toporul descoperit în Nordul Dobrogei încadrându-se într-o etapă mai veche a categoriei B, după tipologia lui Al. Vulpe (Vulpe 1959, 271).

Primul topor de luptă cu ceafa cilindrică, aparținând perioadei de început a Bronzului timpuriu, descoperit într-un complex închis, pare a fi exemplarul de la Răcăciuni (Tudor 1973a, 285 - 287, fig. 2/2; 3/2), paralelizat cu cel mai timpuriu orizont Glina III - Schneckenberg (Roman 1981, 21 - 42; idem 1982, 45; idem 1986, 49 - 51).

Descoperiri similare se întâlnesc din Olanda, Italia Achterop, Brangers 231, pl. 85), Germania (Häusler 1976, 186, 196, 218, pl. 12/15; 22/67; 24/20), până în stepile nord-pontice (Dergacev 1973, 56, fig. 14/20; idem 1994, fig. 2A/7; 3A/6; 6/4; Iarovoi 1990, 20, fig. 6/4; Agulnikov 1992, 105, fig. 3/4; Ciubotin 1993, 13, fig. 2/9, 10) și până la sud de Dunăre la Vama (Mincev 1973, fig. 5), Dobromirca, Gabrovo, Bogatova, Kamianska (Koitscheva-Metscheva 1979, 9, 12, pl. IX/1, 2, 3, 5), Schumen (Popov 1994, 5, pl. I/4, 5) și Ezerovo II (Toncheva 1981, 57-58, fig. 24/15, 16, 17; 25/18 a-c), G. Toncheva considerându-le ca influență exercitată de cultura Iamnaia (*Ibidem*, 58).

Pe teritoriul Dobrogei, un exemplar similar provine tot dintr-o descoperire întâmplătoare făcută pe teritoriul Măcinului (Hașotti 1985, 7, fig. 1), piesa fiind considerată ca parte componentă a inventarului funerar a unui mormânt de războinic de la începutul epocii bronzului.

Prin specificitatea sa, toporul din Nordul Dobrogei aparține, din punct de vedere cronologic, perioadei de început a Bronzului timpuriu.

6) **Nordul Dobrogei**; proveniență necunoscută; inv. nr. 1825; piesă aflată în curs de executare, lucrată din gresie silicoasă de culoare cenușie-verzuie, neșlefuită (Lăzurcă 1984, 282, 287, cat. 20).

Topor de luptă cu ceafa cilindrică, având orificiul pentru fixarea cozii și tăișul abia începute. Umerii sunt ușor arcuiți și reliefați în zona de maximă lățime a piesei, acolo unde urma să fie executat orificiul pentru fixarea cozii, orificiu plasat aproximativ la mijlocul distanței dintre tăiș și ceafă și având diametrul mic în raport cu dimensiunile toporului. Axul longitudinal este drept. Tăișul urma să fie ușor convex.

Dimensiuni : înălțimea = 0,133 m, lățimea maximă = 0,048 m, grosimea = 0,039 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,017 m (Pl. II/2; IV/3).

Acest topor prezintă asemănări cu cel precedent și, ca atare, îl atribuim grupei topoarelor de luptă cu ceafă cilindrică. Deosebirea dintre cele două piese constă în faptul că toporul cu nr. inv. 1.825 are partea superioară mai mare.

Topoare de luptă cu orificiul pentru fixarea cozii plasat aproximativ central sunt destul de cunoscute în așa-numita "cultură a topoarelor de luptă" (Tudor 1973a, 287) care cuprinde mai multe orizonturi culturale ce se manifestă pe un larg spațiu european (Mathias, pl. 53/3; 62/3; Häusler 1976, pl. 12/15; 22/6; 44/20; Achterop, Brangers, pl. 40; Mincev 1973, fig. 4/4).

În Dobrogea, analogii pentru toporul cu nr. inv. 1.825 găsim în descoperirile făcute la Grădina (Hașotti 1985, 8, fig. 2) și Tuzla (Munteanu 1991, 413, fig. 13).

Datarea acestei piese, pe baza analogiilor prezentate mai sus, poate fi făcută, ca și pentru toporul precedent, în perioada timpurie a epocii bronzului.

7. **Nordul Dobrogei**; proveniență necunoscută; inv. nr. 68; topor lucrat din porfir diabazic de culoare verde-cenușie, foarte bine lustruit pe toată suprafața corpului (Lăzurcă 1984, 282, 288, cat. 28).

Piesa face parte din categoria topoarelor de luptă cu ceafă cilindrică, plan-convexă în secțiune, terminată cu o suprafață ovală, ușor bombată. Axul longitudinal prezintă o ușoară curbura pe toată lungimea piesei, dar mai ales spre partea inferioară. Umerii sunt arcuiți și puternic reliefati în zona de maximă lățime. Orificiul pentru fixarea cozii, de formă cilindrică, situat mai aproape de ceafă, este foarte bine șlefuit în interior. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul, știrbit din vechime, este ușor convex, cu o anumită pronunțare spre latura mai arcuită.

Dimensiuni: înălțimea = 0,134 m, lățimea maximă = 0,078 m, grosimea = 0,053 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,026 m (Pl. II/4, IV/3).

Cu similitudini în descoperirile făcute în stepele nord-pontice (Ciubotin 1993, 13, fig. 2/19; Dergacev 1994, 128, fig. 6/4) și la sud de Dunăre (Koitscheva, Metscheva 1979, 9, pl. IX/4; Popov 1984, 5, pl. I/5) toporul din Nordul Dobrogei poate fi atribuit, cu rezervele cuvenite, Bronzului timpuriu.

8. **Lunca vișta**; punctul "Movila Mocuța"; fără nr. inv.; lucrat din șist de culoare verde, neșlefuit, aflat în curs de executare.

Fragment din partea superioară a unui topor de luptă cu ceafă cilindrică, ușor evazată în partea superioară, terminată cu o suprafață aproximativ circulară, puțin convexă. Umerii sunt frânți și puternic reliefati în zona de maximă lățime, acolo unde era în curs de realizare orificiul pentru fixarea cozii, de formă circulară, mic în raport cu dimensiunile piesei. Axul longitudinal era probabil drept.

Dimensiuni păstrate: înălțimea = 0,059 m, lățimea maximă = 0,049 m, grosimea = 0,033 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,014 m (Pl. IV/2).

9. **Lunca vișta**; punctul "Movila Mocuța"; fără nr. inv.; lucrat din șist de culoare verde, neșlefuit, aflat în curs de executare.

Fragment din partea superioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, ușor evazată în partea superioară, terminată cu o suprafață ovală în secțiune. Umerii sunt frânți și puternic reliefați în zona de maximă lățime a piesei, acolo unde era în curs de executare orificiul pentru fixarea cozii, de formă circulară, mic în raport cu dimensiunile toporului. Axul longitudinal era probabil drept.

Dimensiuni păstrate: înălțimea = 0,035 m, lățimea maximă = 0,045 m, grosimea = 0,022 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,014 m.

Din punct de vedere tipologic topoarele fragmentare de la Luncavița - "Movila Mocuța", aparțin variantei B a topoarelor de luptă cu ceafă cilindrică (Vulpe 1959, 271), cronologic situându-se în perioada timpurie a epocii bronzului.

10. L u n c a v i ț a ; descoperire întâmplătoare făcută în punctul "La Cioara" în anul 1975; inv. nr. 1.945; aflat în curs de executare, lucrat din bazalt hidrotermalizat de culoare cenușie-negricioasă, neșlefuit (Lăzurcă 1984, 288, cat. 25).

Fragment din partea superioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, ușor evazată în partea superioară, terminată cu o suprafață ovală în secțiune, puțin bombată. Umerii sunt arcuiți și reliefați în zona de maximă lățime a piesei, acolo unde probabil urma să fie realizat orificiul pentru fixarea cozii. Axul longitudinal era probabil drept.

Dimensiuni păstrate: înălțimea = 0,051 m, lățimea maximă = 0,055 m, grosimea = 0,030 m (Pl. III/3; V/1).

Și această piesă poate fi atribuită, cu rezervele cuvenite, perioadei de început a epocii bronzului.

11. L u n c a v i ț a ; descoperire întâmplătoare făcută în punctul "6 izvoare"; inv. nr. 1.799; lucrat din bazalt hidrotermalizat de culoare cenușie - închisă cu nuanțe verzui, foarte bine lustruit (Lăzurcă 1984, 282, 287, cat. 11).

Fragment din partea inferioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică a cărui orificiu pentru fixarea cozii, de formă circulară, foarte bine șlefuit în interior, s-a executat puțin lateral, din această cauză toporul deteriorându-se în urma unei întrebuințări nu prea îndelungate. La partea inferioară toporul are secțiunea plan-convexă. Laturile arcuite sunt dispuse pe fețele care se unesc formând tăișul. Axul longitudinal este drept. Tăișul concav este foarte bine ascuțit.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 0,062 m, lățimea maximă = 0,042 m, grosimea = 0,037 m (pl V/4).

Piese asemănătoare cu piesa de la Luncavița, punctul "6 izvoare", au fost găsite, pe teritoriul Dobrogei, la Izvorul Mare - Cochirleni (Hașotti 1985, 9, fig. 4) și Buceag - "Coadă Ghiolului" (Diaconu, Angelescu 1968, 350, fig. 3), iar la sud de Dunăre la Vama (Mincev 1973, fig.4/7; pl.3) și Krivenik (Koitscheva -Metscheva 1979, 13, pl.VIII/6).

Acest tip de topor, întâlnit în descoperirile arheologice până în vestul Europei (Mathias pl. 9/2, 6), este caracteristic pentru perioada mijlocie a epocii bronzului.

12. **Sarichioi**; descoperire făcută în anul 1978 în punctul "La bursuci" (Oberländer - Târnoveanu 1979, 59 - 70, fig. 2); inv. nr. 3.314; lucrat din dolerit de culoare negricioasă-verzuie, foarte bine lustruit pe toată suprafața corpului (Lăzurcă 1984, 289, cat.35).

Fragment din partea inferioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, orificiul pentru fixarea cozii, de formă circulară, foarte bine șlefuit în interior, fiind plasat puțin lateral, din această cauză piesa spărgându-se după o utilizare nu prea îndelungată. La partea inferioară, toporul are secțiune plan-convexă, laturile arcuite fiind dispuse pe fețele care se unesc formând tăișul. Axul longitudinal este drept. Tăișul drept, foarte bine ascuțit, prezintă știrbituri din vechime.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 0,054 m, lățimea maximă = 0,049 m, grosimea = 0,034 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,016 m (pl. V/3).

Ca și piesa precedentă, și toporul fragmentar de la Sarichioi poate fi atribuit, din punct de vedere cronologic, Bronzului mijlociu.

13. **Sarichioi**; descoperire făcută în anul 1978 în punctul "La bursuci" (Oberländer - Târnoveanu 1979, 59-70, fig. 2); inv. nr. 3.315; lucrat din arkoză blastopsamitică de culoare cenușie-verzuie, foarte bine lustruită (Lăzurcă 1984, 282, 289, cat.34).

Fragment din partea inferioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică. Orificiul pentru fixarea cozii, de formă circulară, foarte bine șlefuit în interior, situat mai aproape de tăiș, a fost plasat puțin lateral, fapt ce a determinat ruperea piesei după o scurtă perioadă de utilizare. Umerii sunt arcuiți și reilefați în zona de maximă lățime a toporului, în dreptul orificiului pentru fixarea cozii. Axul longitudinal prezintă o curbura mai pronunțată spre partea inferioară. Atât pe partea inferioară, cât și pe cea superioară, toporul este străbătut, longitudinal, de o muchie mediană obținută prin șlefuirea rocii, muchie ce amintește de cusăturile de turnare ale topoarelor de metal. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul, ușor convex, mai puțin ascuțit, prezintă știrbituri din vechime.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 0,066 m, lățimea maximă = 0,030 m, grosimea = 0,028 m (Pl. II/5; V/8).

Cele mai apropiate analogii pentru toporul fragmentar de la Sarichioi găsim în exemplarele descoperite la Răcăciuni (Tudor 1973a, 285 - 287, fig. 2/2; 3/2), Brăila (Munteanu 1991, 409, fig. 16) și Pietroiu (*Ibidem*, 413, fig. 1 a - f).

Din punct de vedere cronologic, piesa de la Sarichioi aparține Bronzului timpuriu din zona istro-pontică.

14. Topraisar (județul Constanța); descoperire întâmplătoare; inv. nr. 1.809; lucrat din anamesit negru cu nuanțe verzui, foarte bine lustruit (Lăzurcă 1984, 282, 288, cat.32).

Fragment din partea inferioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, spart din vechime în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, după o folosire nu prea îndelungată. Orificiul, de formă circulară, situat aproximativ central, este foarte bine șlefuit în interior. Umerii erau arcuiți și reliefați în zona de maximă lățime a piesei, în dreptul orificiului pentru fixarea cozii. Axul longitudinal prezintă o ușoară curbură spre partea inferioară. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul este drept, dar spre latura mai arcuită prezintă o ușoară convexitate.

Dimensiunile păstrate : înălțimea = 0,082 m, lățimea maximă = 0,048 m, grosime = 0,038 m, diametrul pentru fixarea cozii = 0,020 m (Pl. II/1; V/7).

Analogii pentru piesa de la Topraisar găsim în descoperirile făcute la Grădina (Hașotti 1985, 8, fig. 2), Tuzla (Munteanu 1991, 413, fig. 13) și Nordul Dobrogei - exemplarul cu nr. 1.825.

Tipologic, toporul fragmentar de la Topraisar aparține categoriei topoarelor de luptă cu ceafă cilindrică având orificiul pentru fixarea cozii plasat aproximativ central, cronologic putând fi atribuit perioadei de început a epocii bronzului.

15. Sarichioi; descoperire făcută în anul 1978 în punctul "La bursuci" (Oberländer-Târmoveanu 1979, 59 - 70, fig. 2); lucrat din bazalt hidrotermalizat de culoare cenușie-negricioasă, foarte bine lustruit (Lăzurcă 1984, 289, cat 33); inv. nr. 3.313.

Fragmentul din partea superioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, rupt din vechime, în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, de formă circulară și foarte bine șlefuit în interior. Umerii erau arcuiți și proeminenți în zona de maximă lățime a piesei. Pe corpul toporului se observă urme intense de folosire, provenite ca urmare a lovirii sau frecării.

Dimensiuni păstrate: înălțimea = 0,058 m, lățimea maximă - 0,032 m, grosimea = 0,037 m (pl. V/5).

16. Sarichioi; descoperire făcută în punctul "La bursuci", în anul 1978; inv. nr. 3.316; lucrat ca și piesa precedentă din bazalt hidrotermalizat de culoare cenușie-negricioasă, foarte bine lustruit (Oberländer-Târmoveanu, 1979, 59 - 70, fig. 2).

Fragment din partea superioară a unui topor de luptă cu ceafa cilindrică, având orificiul pentru fixarea cozii plasat puțin laterat, ceea ce a determinat ruperea toporului în această zonă după o perioadă nu prea îndelungată de folosire. Orificiul pentru fixarea cozii, de formă circulară, este foarte bine șlefuit în interior. Umerii erau, probabil, arcuiți și proeminenți în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, în zona de maximă lățime a piesei.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 0,041 m, lățimea maximă = 0,039 m, grosimea = 0,025 m (Pl. V/2).

Ținând cont de aspectul general al celor două topoare fragmentare de la Sarichioi, considerăm că pot fi încadrate, din punct de vedere cronologic, în perioada timpurie a epocii bronzului.

17. **Nordul Dobrogei**; proveniență necunoscută; fără nr. inv.; lucrat din bazalt de culoare cenușie cu nuanțe verzui.

Fragment din partea superioară a unui topor de dimensiuni mari, lucrat deosebit de îngrijit, la exterior prezentând un lustru puternic și uniform. În secțiune ceafa toporului este plan-convexă prezentând evidente urme de folosire, urme provenite prin lovire sau frecare.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 0,066 m, lățimea maximă = 0,073 m, grosimea 0,054 m (Pl. V/6).

Având formă tronconică, presupunem, cu probabilitatea de rigoare, că fragmentul în discuție provine, fie de la un topor cu ceafa cilindrică, fie de la un ciocan dublu (Comșa 1972, 260 - 261, fig. 13).

18. **Lunca vița**; descoperit în mantaua movilei numită de localnici "Mocuța"; fără nr. inv.; lucrat din șist de culoare maronie, fin granulat, foarte bine lustruit.

Fragment dinspre tăișul vertical al unui topor-ciocan cu gaură pentru fixarea cozii, de dimensiuni relativ mari. Marginile care se unesc formând tăișul sunt drepte, netezite și șlefuite. Capătul cu tăișul are colțurile ușor rotunjite. Pe corp și pe tăiș se observă evidente urme de folosire.

Dimensiuni păstrate: înălțimea = 0,059 m, lățimea maximă = 0,074 m, lățimea tăișului = 0,071 m, grosimea = 0,017 m (Pl. V/9).

Cele două piese prezentate mai sus pot fi atribuite, din punct de vedere cronologic, cu rezervele cuvenite, Bronzului timpuriu, mai precis perioadei de început a acestuia.

19. **Calfa** (com. Topolog); descoperire întâmplătoare; nr. inv. 27.041; lucrat neîngrijit din gresie fosiliferă cu ciment calcaros, de culoare maronie-gălbui.

Topor de luptă cu ceafa plată, rectangulară în secțiune, marginile fiind rotunjite. Are formă aproximativ triunghiulară, asimetrică, una dintre fețe fiind plan-convexă, cealaltă ușor concavă. Orificiul pentru fixarea cozii, mare în raport cu dimensiunile piesei, de formă circulară, foarte bine șlefuit în interior, este plasat aproape la jumătatea distanței dintre ceafă și tăiș. Tăișul, ușor convex este știrbit din vechime prin dislocarea de așchii mari. Suprafața toporului prezintă pe anumite porțiuni, urme ușoare de lustruire.

Dimensiuni : înălțimea = 0,117 m, lățimea maximă = 0,066 m, lățimea tăișului = 0,052 m, grosimea = 0,055 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,027 m (Pl. IV/4).

În Dobrogea, singura analogie pentru piesa de la Calfa o reprezintă descoperirea făcută la Crucea (Munteanu 1991, 410, fig. 11), descoperire neîncadrată sigur din punct de vedere cronologic.

Aparținând, din punct de vedere tipologic, categoriei topoarelor de luptă având orificiul pentru fixarea cozii plasat aproximativ central, cu similitudini în faza B a culturii Schneckenberg (Prox 19441, pl. V/1, 3; Bichir 1961, 351, fig. 1; idem 1962a, 283, fig. 5//3) și în descoperirile atribuite perioadei post-Iamnaia (Iarovoi 1990, 84, fig. 37/3) sau culturii Edineț (Dergacev 1994, 137, fig. 7/6, 7), descoperiri făcute în stepele nord-pontice, precum și în aria culturii Monteoru, faza a II-a (Florescu, Constantinescu 1967, 302, fig. 12/5), toporul de la Calfa poate fi atribuit perioadei mijlocii a epocii bronzului.

20. **Luncavița**; descoperit în mantaua movilei I din punctul numit de localnici "Drumul Vacilor"; inv. nr. 43.987; lucrat din diabaz alb-gălbui, foarte bine lustruit.

Topor de formă trapezoidală, alungită, probabil cu ambele capete ascuțite - cel îngust fiind rupt din vechime, marginile ridicate și profil lenticular. Fețele laterale sunt rotunjite lin. Capătul cu tăișul mare, foarte bine ascuțit, are colțurile ușor evazate. Deși pe una din laturi prezintă știrbituri din vechime, rezultate ca urmare a dizlocării de așchii mari, toporul de la Luncavița nu pare să fi fost utilizat.

Dimensiuni: înălțimea = 0,127 m, lățimea minimă = 0,025 m, lățimea tăișului = 0,050 m, grosimea = 0,019 m (Pl. IV/5).

Cele mai apropiate analogii pentru toporul de la Luncavița le găsim în descoperirea făcută la Grădina (com. Tîrgușor, jud. Constanța), de unde provine un exemplar similar lucrat însă din bronz (Irimia 1977, 297, fig. 1/3, 4) atribuit de către descoperitor, din punct de vedere cronologic, perioadei de început sau, mai degrabă, mijlocului epocii bronzului (*Ibidem*, 299).

Pe teritoriul României, piese similare cu cea de la Luncavița - "Drumul Vacilor" sunt cunoscute prin descoperiri făcute la Ostrovul Corbului (Berciu 1939, 102, fig. 111, idem 1942, 2, fig. 2), unde, un astfel de topor plat, lucrat din cupru a fost găsit în mediul Glina III împreună cu topoare de tip Baniabic (*Ibidem*) și Sînzieni (jud. Covasna) de unde provine un topor plat din bronz descoperit în mediul Schneckenberg (Székely 1970, 202, 204, fig. 1/2, 2a), ceea ce le asigură încadrarea, din punct de vedere cronologic, în Bronzul timpuriu.

Dălți și topoare plate, lucrate din bronz ori din piatră, cu forme mai mult sau mai puțin apropiate de exemplarul de la Luncavița sunt cunoscute din descoperirile făcute la sud de Dunăre (Merpert 1963, 29 - 30, pl. 10.1 - 5; Ilieva, Kokorkov 1979, 21, fig. 1 B) și în stepele nord-pontice (Kuzmina 1964, 12 - 140, fig. 3/5, 6, 13; Sokolski 1966, 80 - 81; Iarovoi 1990, 47, 64, fig. 19/2; 28/4; Molodțov 1993, 73, fig. 16/2).

Ca și în cazul topoarelor de luptă cu ceafă cilindrică și pentru toporul găsit la Luncavița, în mantaua movilei I din punctul "Drumul Vacilor", considerăm că el reprezintă prototipul pentru cele turnate în bronz și că a circulat în paralel cu acestea,

putând fi atribuit, din punct de vedere cronologic, Bronzului timpuriu din sud-estul României.

Lipsa unor contexte arheologice clare, pentru marea majoritate a pieselor, nu ne-a permis avansarea unor concluzii amănunțite, ci doar prezentarea unor noi date privind răspândirea și circulația unor tipuri de arme din piatră șlefuită din epoca bronzului din zona istro-pontică.

ABREVIERI

Achterop, Brangers = S.H. Achterop, J.A. Brangers, *Stone caldchis with Handle (schlängel) in the Netherlands*, ROB.

Agulnikov 1992 = S.M. Agulnikov, *Arheologhiceskaia issledovania v Moldavii (1986)*, 104 - 120.

Alexandrescu 1974 = A.D. Alexandrescu, *Dacia N.S.*, 79 - 93.

Berciu 1939 = D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova.

idem 1942 = *Apulum*, 1, 1 - 23.

idem 1953 = *Materiale*, 1, 589 - 691.

idem 1961 = *Dacia N.S.*, 5, 123 - 161.

idem 1942 = I. Berciu, *Apulum*, 1, 39 - 71.

Bichir 1961 = Gh. Bichir, *Materiale*, 7, 351 - 359.

idem 1962 a = *Materiale*, 8, 283 - 290.

idem 1962 b = *Dacia N.S.*, 6, 87 - 114.

Bichir, Dogan 1962 = Gh. Bichir, M. Dogan, *Materiale*, 8, 291 - 300.

Ciubotin 1993 = L.V. Ciubotin, *Drevnosti Pricernomorskih Stepei*, 9 - 21.

Comșa 1972 = E. Comșa, *SCIV*, 23, 2, 245 - 262.

Degarcev 1973 = V.A. Degarcev, *Pamiatniki epokî bronzi*, Chișinău.

idem 1994 = *Thraco-Dacia*, 15, 1 - 2, 121 - 140.

Diaconu, Anghelescu 1968 = P. Diaconu, N. Anghelescu, *Revista Muzeelor*, 5, 4, 348 - 351.

Dumitrescu 1933 = Vl. Dumitrescu, *Dacia*, 3 - 4 (1927 - 1932), 88 - 114.

idem 1956 = H. Dumitrescu, *Unelte de producție*, 224 - 273, în Hăbășești. Monografie arheologică, București.

Florescu 1959 = A. Florescu, M. Florescu, *Materiale*, 6, 221 - 229.

Florescu, Constantinescu 1967 = M. Florescu, Gh. Constantinescu, *SCIV*, 18, 2, 285 - 305.

Hașotti 1985 = P. Hașotti, *Istros*, 4, 7 - 11.

Hartuche, Anastasiu 1968 = *Brăilița. Așezări și cimitire omenești din epoca neolitică până în pragul orânduirii feudale*, Brăila, 11 - 17.

idem 1976 = *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila.

Häusler 1976 = Al. Häusler, *Die Gräber der ältere Ockergrabkultur zwischen Dnepr und Karpaten*, Berlin.

Iarovoi 1990 = E.V. Iarovoi, *Kurganî eneolita-epokî bronzi Nijnego-Podnestrovia*, Chișinău.

Ilieva, Kokorov 1979 = V. Ilieva, Iv. Kokorov, *Jahrbuch der Museen in Nordbulgarien*, 5, 20 - 27.

- Irimia 1977** = M. Irimia, *Pontica*, 10, 297 - 300.
idem 1988 = *Pontica*, 11, 223 - 225.
Klociko, Ricikov 1989 = B.I. Klociko, M.O. Ricikov, *Arheologia*, 3, 60 - 65.
Koitscheva-Metscheva 1979 = K. Koitscheva-Metscheva, *Jahrbuch der Museen in Nordbulgarien*, 5, 5 - 19.
Kuzmina 1964 = E.C. Kuzmina, *Pamiatniki Kamennogo i bronzo-vogo vekov Evropii*, Moscova.
Lăzurcă 1977 = E. Lăzurcă, *Pontica*, 10, 301 - 305.
idem 1984 = *Peuce*, 9, 281 - 291.
Mathias = W. Mathias, *Kataloge zur mitteldeutschen Schnurkeramik*, vol. IV, Berlin.
Merpert 1963 = N. Ia. Merpert, *KS*, 93, 29 - 30.
Mincev 1973 = Al. Mincev, *Izvestija*, Varna, 9(14).
Moldoțov 1993 = G.A. Moldoțov, *Arheologhiceskie doslidjenia v Ukraini 1991 roku*, 72 - 73.
Morintz, Rosetti 1959 = S. Morintz, D.V. Rosetti, *Din cele mai vechi timpuri și până la formarea Bucureștilor*, 11 - 47, în vol. *Bucureștii de odinioară*, București.
Moscalu 1981 = E. Moscalu, *SCIVA*, 32, 1 - 141 - 144.
Munteanu 1991 = M. Munteanu, *Pontica*, 24, 407 - 418.
Nestor 1928 = I. Nestor, *Prähistorische zeitschrift*, 121.
Oberländer-Târnoveanu 1979 = E. Oberländer-Târnoveanu, I. Oberländer-Târnoveanu, *Materiale*, Oradea, 59 - 70.
Petre 1968 = Gh. I. Petre, *SCIV*, 19, 2, 279 - 281.
Popescu 1968 = D. Popescu, *Materiale*, 2, 197.
Popescu, Rosetti 1959 = D. Popescu, D.V. Rosetti, *Materiale*, 6, 703 - 717.
Popov 1984 = N. Popov, *Jahrbuch der Museen in Nordbulgarien*, 10, 5 - 10.
Pricop 1983 = C. Pricop, *Istros*, 2 - 3, 35 - 38.
Prox 1941 = A. Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Brașov.
Roman 1981 = P. Roman, *SCIVA*, 32, 1, 21 - 42.
idem 1982 = *Carpica*, 14, 39 - 49.
idem 1986 = *SCIVA*, 37, 1, 29 - 55.
Sokoloski 1966 = N.I. Sokoloski, *Arheologhiceskie otrîtiia 1965 goda*, Moscova.
Stoicovici, Blăjan 1979 = E. Stoicovici, M. Blăjan, *Apulum*, 17, 31 - 64.
Szekely 1970 = Z. Szekely, *SCIV*, 21, 2, 201 - 208.
Sadurschi, Ursulescu 1989 = P. Sadurschi, N. Ursulescu, *Hierasus*, 7 - 8, 281 - 298.
Tonceva 1981 = G. Tonceva, *Dacia N.S.*, 25, 41 - 62.
Tudor 1973 a = E. Tudor, *SCIV*, 24, 2, 283 - 289.
idem 1973 b = *Scripta Valachica*, 4, 93 - 107.
Ulanici 1975 = A. Ulanici, *Cercetări arheologice*, 1, 47 - 77.
Vasiliiu 1995 = I. Vasiliu, *Peuce*, 11, 89 - 115.
idem 1996 = *Cultura Iamnaia - varianta Bugeac - din zona istro-pontică*, referat pentru doctorat.

Vulpe 1933 = R. Vulpe, E. Vuple, *Dacia*, 3 - 4 (1927 - 1932), 253 - 351.

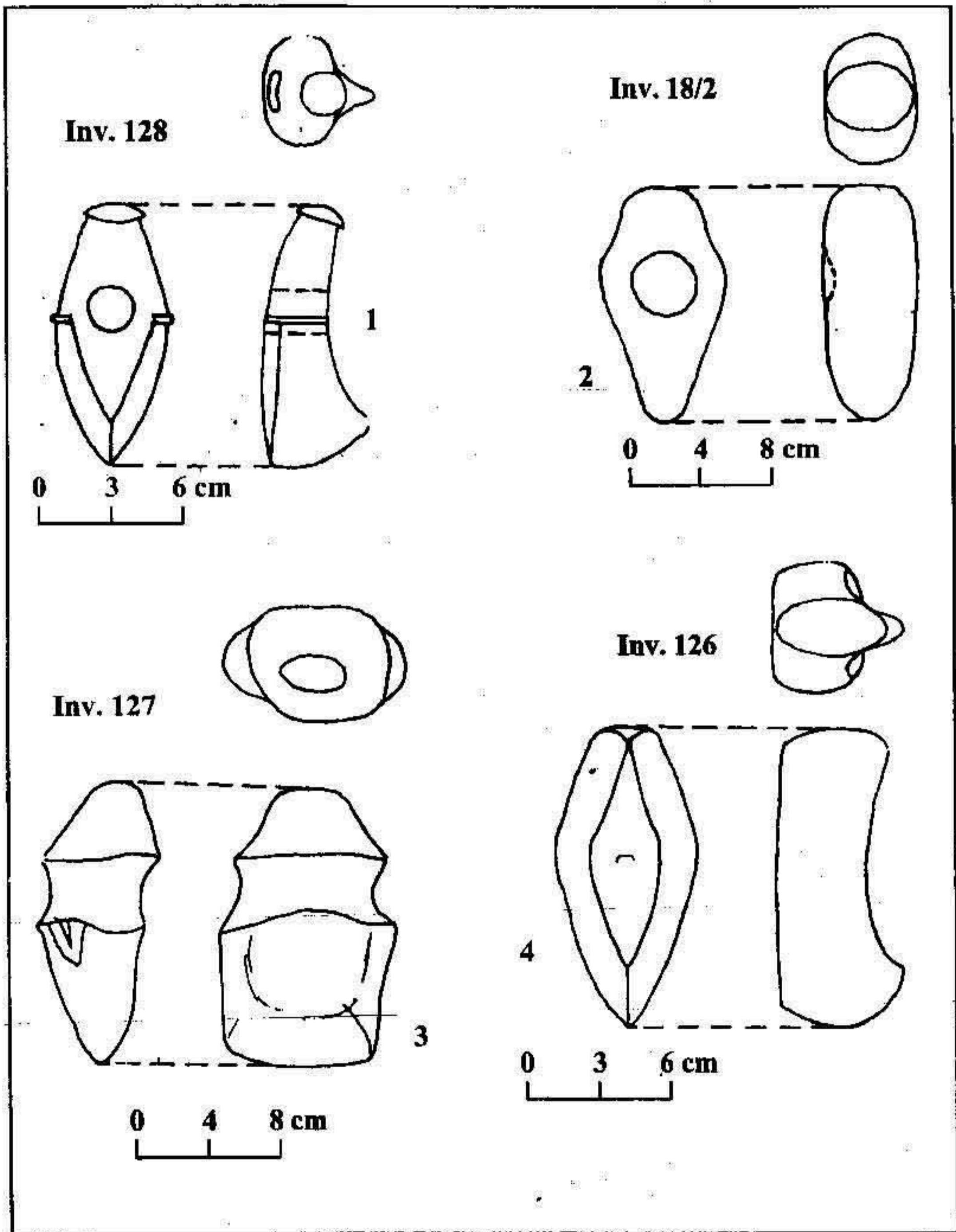
Vulpe 1959 = Al. Vulpe, *SCIV*, 10, 2, 265 - 276.

idem 1973 = *SCIV*, 24, 2, 217 - 237.

***Stone Axes of Bronze Age in the Collections of
The Archaeological Muzeum of Tulcea
Abstract***

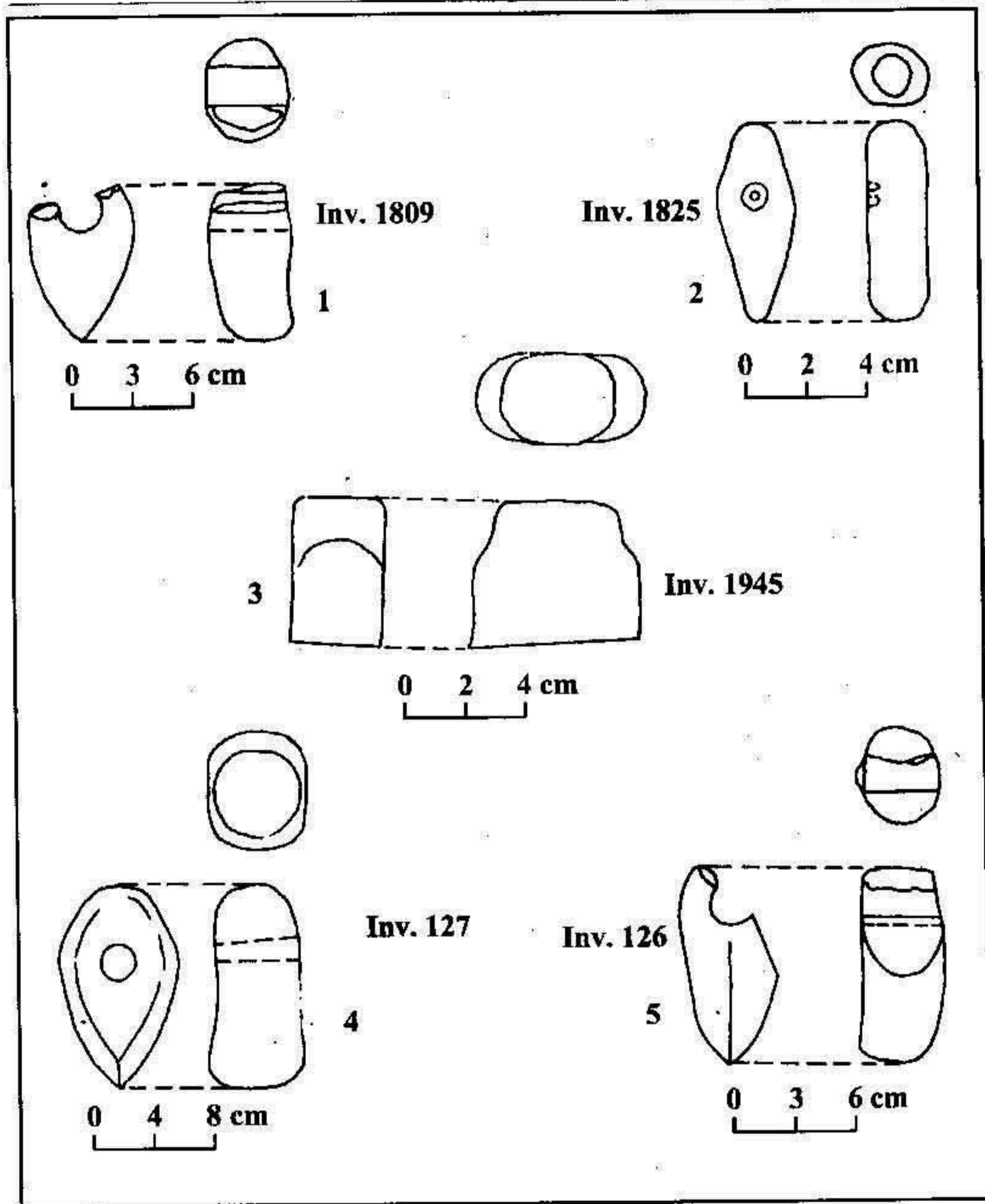
In this paper the author deals with some whole or fragmentary stone axes in the collections of the Archaeological Museum of Tulcea, and acquired by donation, acquisition or are fortuitously discovered.

The lack of the clear archaeological context for the greatest part of the pieces does not allow us to infer detailed conclusions. Our intention is only to present new data about the spreading and the circulation of certain types of polished stone weapons during the Bronze Age from the Istro-Pontic zone.

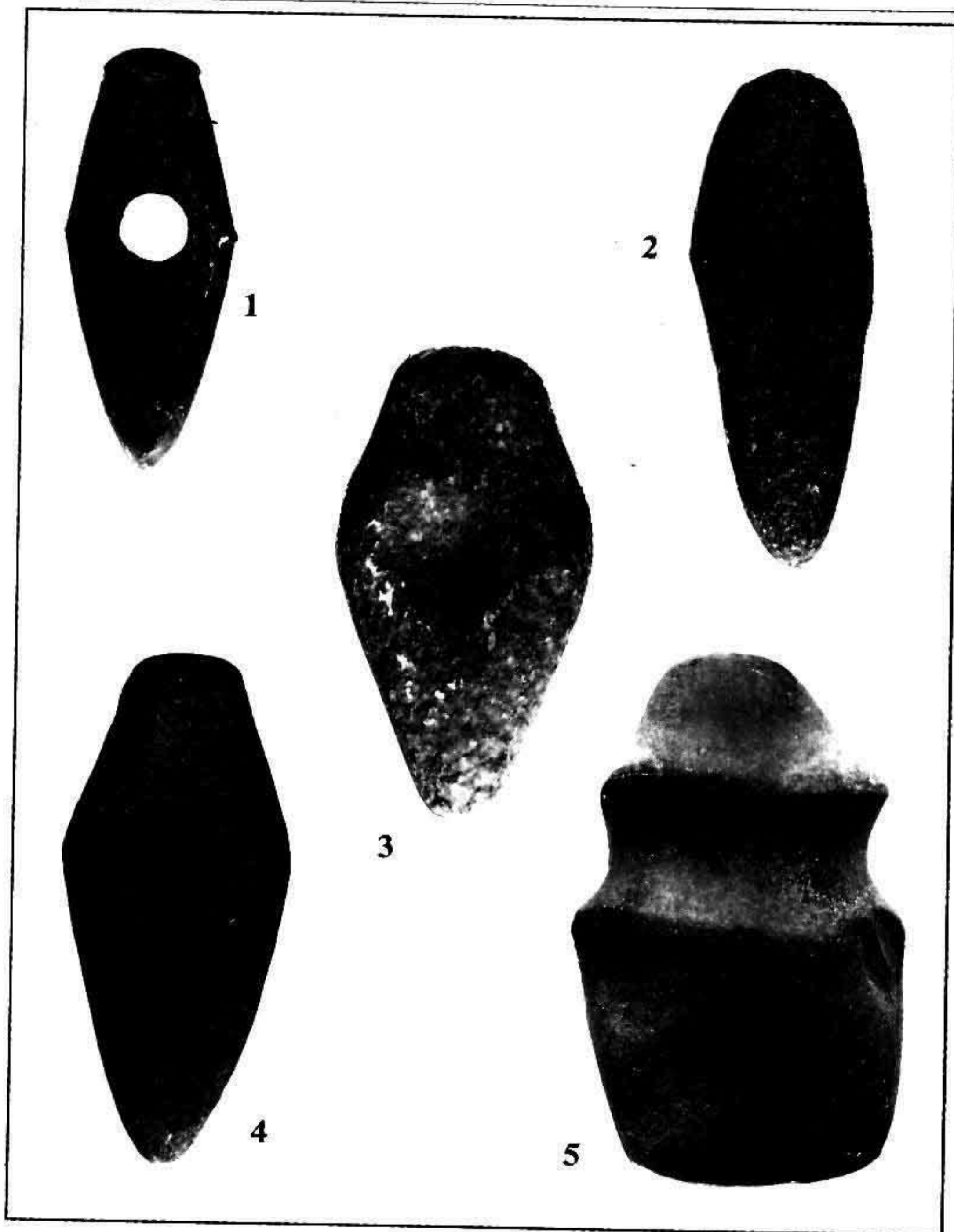

Pl. I. Topoare de piatră: 1 - Bădila; 3 - Parcheș; 2, 4 - Nordul Dobrogei.

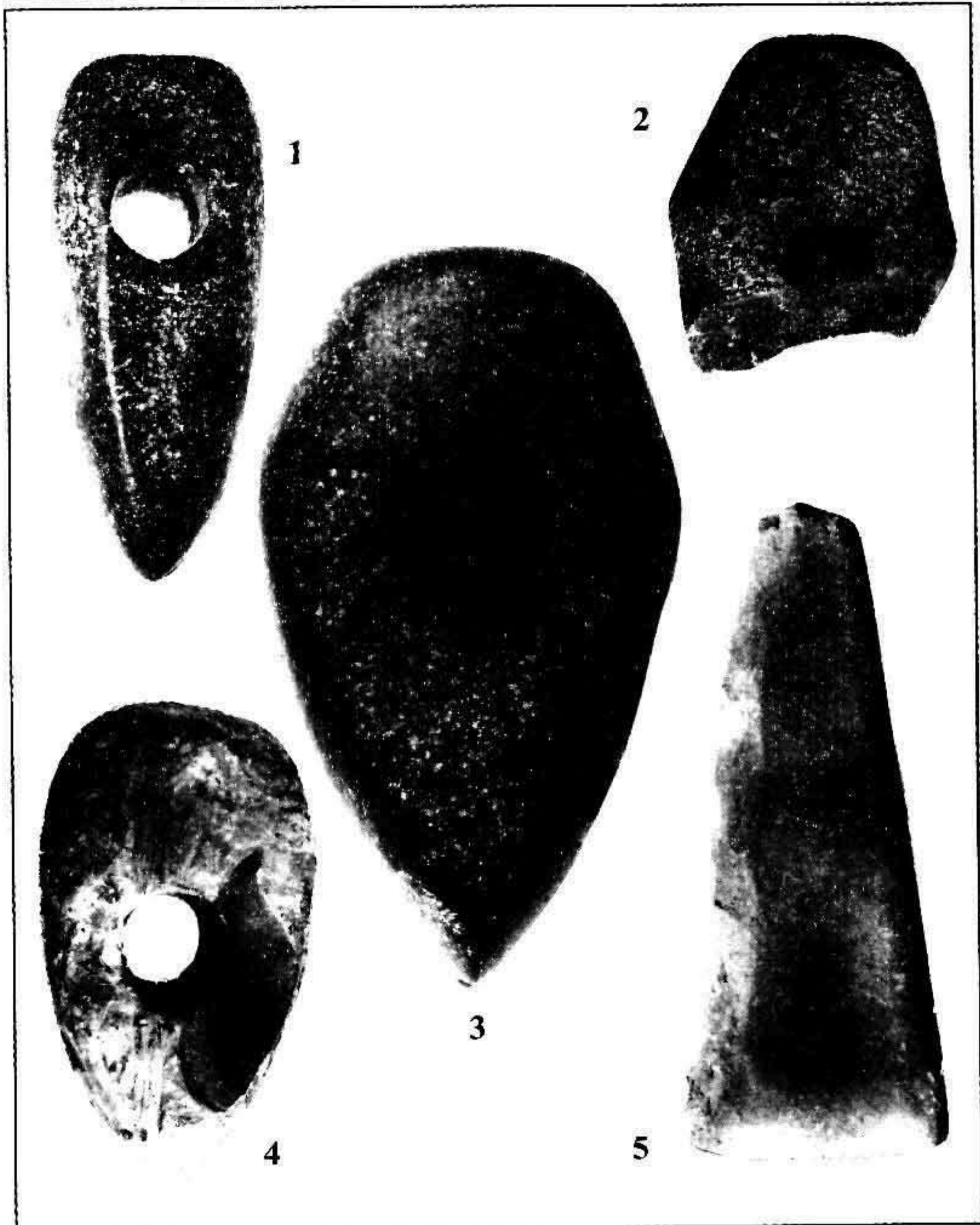
Pl. I. Stone axes: 1 - Bădila; 3 - Parcheș; 2, 4 - Northern Dobruđja.

Pl. II. Topoare de piatră: 1 - Topraisar; 3 - Luncavița; 5 - Sarichioi; 2, 4 - Nordul Dobrogei.
 Pl. II. Stone axes: 1 - Topraisar; 3 - Luncavița; 5 - Sarichioi; 2, 4 - Northern Dobrudja.

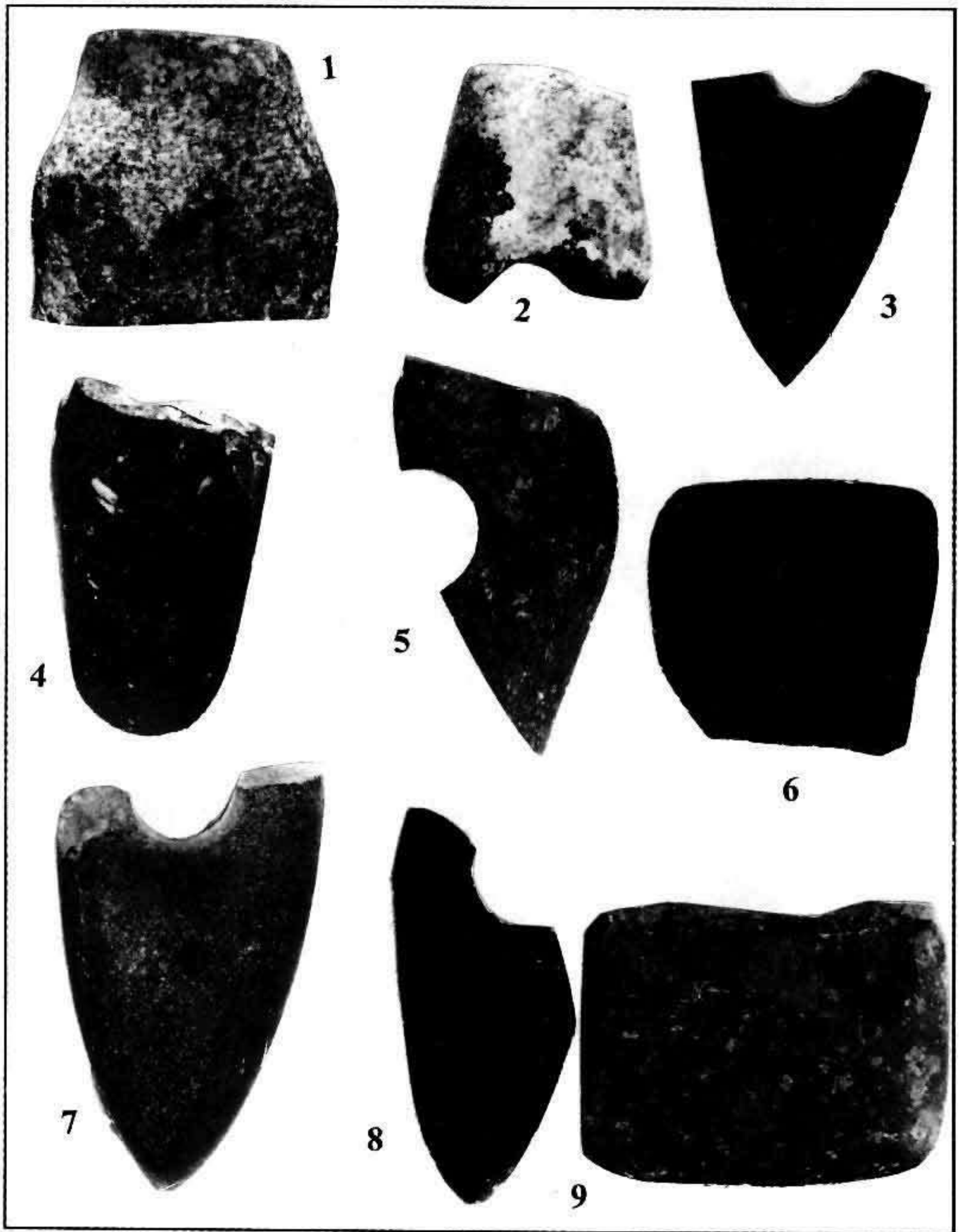
Pl. III. Topoare de piatră: 1 - Bădila; 5 - Parcheș; 2 - 4 - Nordul Dobrogei.
 Pl. III. Stone axes: 1 - Bădila; 5 - Parcheș; 2 - 4 - Northern Dobrudja.

Pl. IV. Topoare de piatră: 1, 2 - Luncavița-Movila Mocuța; 4 - Calfa; 5 - Luncavița-Drumul Vacilor; 3 - Nordul Dobrogei.

Pl. IV. Stone axes: 1, 2 - Luncavița-Movila Mocuța; 4 - Calfa; 5 - Luncavița-Drumul Vacilor; 3 - Nordul Dobrogei.

Pl. V. Topoare de piatră: 1, 4, 9 - Luncavița; 2 - 3, 5, 8 - Sarichioi; 7 - Topraisar; 6 - Nordul Dobrogei.
 Pl. V. Stone axes: 1, 4, 9 - Luncavița; 2 - 3, 5, 8 - Sarichioi; 7 - Topraisar; 6 - Northern Dobrudja.

TOPOARE DE PIATRĂ DIN EPOCA BRONZULUI AFLATE ÎN COLECTIILE MUZEULUI DE ARHEOLOGIE DIN TULCEA

Ioan Vasiliu

În colecțiile Muzeului de Arheologie din Tulcea există mai multe topoare lucrate din piatră - întregi sau fragmentare - care, din punct de vedere cronologic, aparțin epocii bronzului.

Piese în discuție provin, în marea lor majoritate, din achiziții sau din descoperiri întâmplătoare făcute în nordul Dobrogei și, doar în câteva cazuri, sunt rezultatul cercetărilor sistematice.

1. **Bădila** (com. Niculițel); descoperire întâmplătoare; inv. nr. 128.

Piesă deosebit de bine lucrată dintr-o rocă moale, ușoară, nedeterminată, de culoare verzuie-cenușie, foarte bine lustruită (Lăzurcă 1984, 282, cat. 31). În secțiune, ceafa este plan-convexă, ea terminându-se cu o suprafață ușor bombată. Orificiul pentru fixarea cozii, situat mai aproape de ceafă, de formă cilindrică, este foarte bine șlefuit în interior, la exterior fiind încadrat de două nervuri transversale. Axul longitudinal prezintă, pe toată lungimea piesei, o ușoară curbură, dar mai ales spre partea inferioară și pe latura dinspre ceafă. Umerii sunt puternic reliefați în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, în zona de maximă lățime a toporului. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul este drept, dar spre latura mai arcuită prezintă o ușoară convexitate.

Dimensiuni: înălțimea = 0,102 m, lățimea maximă = 0,043 m, grosimea = 0,031 m, diametrul orificiului pentru fixarea cozii = 0,012 m (Pl. I/1; III/1).

2. **Nordul Dobrogei**; proveniență necunoscută; inv. nr. 126; piesă aflată în curs de prelucrare.

Topor lucrat din diabaz de culoare cenușie-verzuie, neșlefuit (Lăzurcă 1984, 288, cat. 29). Ceafa, plan-convexă în secțiune, se termină cu o suprafață ușor bombată. Axul longitudinal prezintă o curbură pe toată lungimea piesei, dar mai ales spre partea inferioară și pe latura dinspre ceafă. Umerii sunt puternic reliefați în zona de maximă lățime a toporului, acolo unde urma să fie executat orificiul pentru fixarea cozii. Pe fețele care se unesc formând tăișul, toporul are două muchii. Tăișul este drept, dar spre latura mai arcuită are o ușoară convexitate.

Dimensiuni: înălțimea = 0,124 m, lățimea maximă = 0,057 m, grosimea = 0,038 m (Pl. I/4; III/4).

Singura analogie pentru cele două piese prezentate mai sus provine de pe teritoriul Dobrogei și tot dintr-o descoperire întâmplătoare. Este vorba de toporul de la Medgidia, topor despre care se crede că ar fi făcut parte din inventarul funerar al unui